

'KENTLİ' SİĞİNMACILAR MESELESİ VE BELEDİYELER

Cenay BABAOĞLU*
Mustafa KOCAOĞLU**

Öz

Son yıllarda artan göç dalgalarıyla kentsel alanlarda yoğunlaşan göçmenler yeni kentsel sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle Türkiye'de farklı ve yeni göç politikalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sorunların çözümünde merkezi idareye olduğu kadar yerel yönetimlere de sorumluluklar düşmektedir. Farklı yerel yönetimlerce farklı uygulamalar görülen göç politikalarında bütünlüğün sağlanması uyum süreçleri açısından önem taşımaktadır. Bu noktadan hareketle bütüncül göç politikalarına yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışma, kentsel yaşamına uyum sağlaması beklenen göçmenlere dair uygulamalar ve sorun alanları üzerinde odaklanmıştır. Bu çalışmada boyunca göçmenlerin kentleşme süreçleri ve uyum politikaları farklı sorun başlıkları altında ele alınmıştır. Üç ana başlık altında toplanan sorun alanları, olası çözüm önerileri ve ilgili aktörler üzerinden değerlendirilmiştir. İdari, ekonomik ve toplumsal başlıkları altında sorunlar, sorumlular ve çözüm önerileri tartışılmıştır. Ayrıca bu süreçte belediyelere düşen temel roller sorgulanmıştır. Yine yerel düzeyde uygulanabilecek farklı göç politikaları açısından değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Alan, Uyum, Mülteci, Göçmen, Suriye.

* Yrd. Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü / TBMM, cbabaoglu@ohu.edu.tr, cenay.babaoglu@tbmm.gov.tr

** Doç. Dr., Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, mkocaoglu@ahievran.edu.tr

THE ISSUE OF “URBAN” IMMIGRANTS AND LOCAL GOVERNMENTS

ABSTRACT

With the increasing immigration movements in recent years, migration in urban areas also has brought new urban problems. Also there is a need for different migration policies in Turkey. Local governments have responsibilities as well as the central government in solving these problems. It is important to ensure the integration of different practices of different local governments in a common immigration policy. From this point, it has been tried to develop suggestions for a holistic policy. This study focused on practices and problem areas of immigrants expected to urbanize. The urbanization processes of immigrants and adaptation policies have been dealt with under different headings throughout the study. Problem areas examined under the three main headings were evaluated through possible solutions and relevant actors. Problems, their responsible and solutions are discussed under the administrative, economic and social headings. In addition, the role of municipality in this process has been examined. It was also evaluated in terms of different policies that could be implemented at the local level.

Keywords: *Urban Area, Adaptation, Refugee, Immigrant, Syria.*

GİRİŞ

Türkiye ve Anadolu toprakları yüzyıllardır farklı göç dalgalarıyla hemhal olmuş ve toplumsal dönüşümleri yaşamış bölgelerdir. Özellikle son yıllardaki ani ve yoğun göç dalgalarının etkisiyle ülke içerisinde üç buçuk milyondan fazla göçmen bulunmaktadır. Bu nüfusun büyük bir çoğunluğu ise kentlerde yaşamaktadır. Bu durumun sonucunda artan ve yoğunlaşan kentsel alanlara temel ve bu alanlara hizmetlerin götürülme sorunu ortaya çıkmıştır. Kentsel yaşamda hizmetin paylaşılması, hizmet kalitesi ve maliyet gibi unsurlar gündeme gelmiştir. Örneğin kırdan kente göçlerin kırsal maliyeti, terk edilen tarımsal faaliyetlerden elde edilen kazanç ve kentsel hizmetin maliyetleri toplamına eşit olmalıdır. Kazanç ise göç edenlerin, kentsel yaşamda daha fazla getirici faaliyetler sonucu elde ettikleri kazanımlardır. Bu iki yönlü ilişki uluslararası göçmenler için de geçerlidir. Bazı kentlerde artan ekonomik hareketlilikler kazanç olarak kendini gösterirken, öte yandan çarpık kentleşme, asayiş meseleleri ve sosyal sorunlar gibi üzerinde düşünülmesi gereken konular ortaya çıkmıştır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2017 verilerine göre, Türkiye'de 2012'de 14 bin 237 Suriyeli geçici koruma statüsüne alınırken, bu sayı 2017'de üç milyonun üzerine çıkmıştır. 2005-2016 yıllarında 3 milyon 258 bin 207 yabancı ikamet izni alarak Türkiye'de yaşamaya başlamıştır. Geçen yıl 461 bin 217 yabancı, ikamet izni alarak Türkiye'ye yerleşmiştir. Görülmektedir ki Türkiye'ye kısa sayılabilecek bir sürede ciddi göç dalgaları yaşanmıştır. Büyük, kontrolsüz ve hızlı gelişen bu göç hareketlerine kentlerimizin pek çoğu hazırlıksız yakalanmıştır. Bu sürecin daha yönetilebilir kılınması için sığınmacıların kentlere uyumunun hızlıca sağlanması zorunludur. Bu çalışmada temel olarak uluslararası göçle gelen daha çok sığınmacı/mülteci/şartlı mülteci konumunda bulunanlar özelinden kent yönetimlerin, ne tür sorun alanlarıyla karşı karşıya oldukları ve bu konular hakkında neler yapabilecekleri irdelenecektir. Bu amaçla öncelikle konunun hukuki altyapısı ve mevzuat hakkında değerlendirmelerde bulunulacak, ardından kentli mülteciler meselesinin ana unsuru olan uyum sürecini idari (yönetmelik), ekonomik, ruhsal ve toplumsal açıdan etkileyen faktörler açıklanacak ve belediyelere yansımaları irdelenecektir.

1. ULUSLARARASI GÖÇ: KAVRAMSAL VE HUKUKİ ÇERÇEVE

II. Dünya Savaşı'nın bitimini müteakip ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan insanların gittikleri yerlerde ne tür haklara sahip oldukları meselesi önemli bir tartışma konusu olarak ortaya çıkmıştır (Kaya ve Yılmaz-Eren, 2015). Savaş sonrası oluşturulan 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde bu durum gözetilerek 'iltica hakkı' gözetilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan "*Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir*" ifadesi ile iltica hakkı uluslararası mevzuata dâhil olmuştur (İHEB, 14/1). 1951 yılında ise Cenevre'de "Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme" imzalanarak konu daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Kaya ve Yılmaz-Eren, 2015: 12-13). Cenevre Sözleşmesi 1/A maddesinde;

"ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen"

her kişiyi mülteci kabul ederek söz konusu sözleşme hükümlerinin doğrudan bu kişiler için uygulanacağını belirtmektedir. Cenevre Sözleşmesi 1. Maddesi f bendi ile mülteci statüsünden yararlanamayacak kişiler de sıralanmıştır: Barışa karşı suç işleyenler, ülkeleri dışında büyük bir suç işleyen (politik suçlar hariç), Birleşmiş Milletler ilkelerine uygun olmayan eylemler gerçekleştirenler bu kategoride değerlendirilmiştir. (Cenevre 1/f).

Türkiye'de göçün hukuki boyutuna geçmeden önce bir noktaya dikkat çekmek yerinde olacaktır. Türkiye'ye yönelik göç hareketleri incelendiğinde iki türlü bir hareketlilikten söz etmek mümkündür. Bunlardan ilki devletin kayıtları altında bulunan ve yasal yollarla ülkeye giriş yapan ya da devlet tarafından kayıt altına alınmış kitlenin hareketliliği, ikincisi ise yasadışı yollarla gelen kitlenin göç hareketlerini kapsamaktadır. İlk kesim oturma izni, çalışma izni, sağlık hizmetleri, sosyal hizmetler gibi pek çok başlıkta kurum ve kuruluşlarla

temas halindeyken ikinci grup ya transit göç ya da yasadışı yollarla giriş yaparak 'kaçak' olarak hayatını idame ettiren ve devletle temastan kaçınan kesimleri ifade etmektedir (Eder, İçduygu ve Gençkaya, 2014: 222-223). İki kesim için farklı hukuki durumların ve politika gereklerinin varlığının göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır.

Yukarıda ifade edilen ikili durum önemli bir farklılık getirmekle beraber öncelikle Türkiye'nin Cenevre Sözleşmesi'ne taraf ülkelerden biri olduğu ifade edilmelidir. Öte yandan Türkiye tarafından ilk etapta yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişilere "mülteci" statüsü tanınmıştır. Bunun nedeni Türkiye'nin "coğrafi sınırlama şerhi" koyarak bireylere mülteci statüsü vermeyi kabul etmesinden kaynaklanmaktadır. Avrupa dışından gelen ve mültecilik şartlarını taşıyan kişiler ise şartlı mülteciler olarak kabul edilmektedir. Bunun dışında yurtdışından gelen bireyler için göçmenlik ve sığınmacı statüleri öngörülmüştür. 5542 sayılı İskân Kanunu'na göre "*Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye'ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlar...*" göçmen olarak kabul edilmektedir (5542 sayılı kanun 3/d). Bu kişiler milli güvenlik ve kamu düzeni açısından kabul görme niteliklerine haiz iseler Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçebilmektedirler (5901 sayılı Kanun 12/c).

Sığınmacı ifadesi ise mültecilik için başvuruda bulunmuş ancak bu başvurusu henüz nihayete ermemiş bireyler için kullanılmaktadır. Sığınmacılar açısından en önemli koruma geri göndermeme ilkesidir. Ülkemiz mevzuatında sığınmacı statüsü öngörülmemiştir. Onun yerine şartlı mülteci kavramı kullanılmaktadır. 2013 yılında yayınlanan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 4. Maddesi 1. fıkrasında bu kişilerin geri gönderilemeyeceği açıkça ifade edilmektedir:

"Bu kanun kapsamındaki hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye tabi tutulacağı veya ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatının veya hürriyetinin tehdit altında bulunacağı bir yere gönderilemez."

Aynı kanununun 61. Maddesi mülteci kavramını tanımlarken, burada Avrupa ülkelerinden gelen ifadesi açık bir şekilde yer almaktadır. Bu nedenle Suriye'den veya Irak'tan gelenlerin bu statüye kavuşmaları mevzuat açısından mümkün

değildir. Öte yandan 62. maddede şartlı mültecilik tanımlanırken, *‘Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle’* ifadesine yer verilerek mülteci statüsüne “başvuramayacaklar” için bir düzenleme öngörülmüştür. Bu kişiler, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar Türkiye’de kalmaya devam ederler (YUKK, Md. 62). İki durum dışında kalan ve yine hayati tehlikeler nedeniyle Türkiye’ye gelen bireyler için ise ‘İkincil Koruma’ statüsü tanımlanmış ve süreli olarak koruma sağlanacağı belirtilmiştir (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2013: 28).

Göçmenlerin, göç ettikleri yerlerde tabi olacakları/olmaları gereken hukuki çerçevenin niteliği, onların kentsel yaşama uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin önde gelenlerinden birisidir. Türkiye Cenevre Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde benimsemiş olduğu “coğrafi sınırlama” şerhi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013) ve bu kanuna bağlı olarak çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) hükümlerine dayanarak Suriyelilere geçici kimlik kartı verilmek suretiyle hayata geçirilen bu statü sayesinde kendilerine sağlık, sosyal hizmet, eğitim alanlarında, sosyal ve adli yardıma erişim imkânı verilmektedir. Ancak Türkiye tarafından verilen bu “geçici koruma statüsü”, uluslararası düzeyde tanımlanan ve tanınan bir “mülteci” statüsü ya da vatandaşlık hakkı sağlamamaktadır (ORSAM, 2016: 4). Bununla birlikte Türkiye’nin zaman içerisinde atmış olduğu somut ve etkin adımlar neticesinde, her ne kadar resmi olarak “mülteci” statüsünde olmasalar da “eğitim, sağlık, seyahat ve izne bağlı çalışma” gibi pek çok haktan mülteci statüsüne sahip bireyler gibi rahat bir biçimde yararlanabildikleri görülmektedir (Akçiçek, 2015). Öte yandan kentsel alandaki uyum sürecinde farklı faktörlerin yer aldığı göz ardı edilemez. Dolayısıyla tanınan hakların ya da sağlanan kolaylıkların aynı zamanda kentsel uyumu da sağladığı iddiası gerçekçi değildir. Sonraki bölümde kentsel uyumu etkileyen faktörler ve belediyelerin bu aşamadaki rolleri üzerinde durulacaktır.

2. KENTSEL YAŞAMA UYUM SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE BELEDİYECİLİK

Artan coğrafi hareketlilikler, iletişim ve teknoloji çağının getirdiği değişim olanakları, artan kitlesel güvenlik sorunları gibi tetikleyiciler son dönemlerde bireyleri farklı toplumlarla temasa yöneltmektedir (Bayraktar, 2013: 120) Bu hareketlerin ekonomik, siyasi, toplumsal gibi farklı sebepleri olduğu gibi yine

aynı başlıklarda sorun alanlarını da beraberinde getirmektedir (Unat-Abadan, 2006, 316-317). Özellikle toplumsal anlamda uyumlaşma, birlikte yaşam kültürünü geliştirme fikri önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Geldikleri ülkelerin kültürleriyle, buldukları ortamın sosyal ilişkileriyle yüklü olarak gelen kitlelerin vardıkları ülkelere de bu ilişkilerini taşıdıkları izlenmiştir (Unat-Abadan, 2006: 34). Bu toplulukların vardıkları ülkelerde yeni ilişkiler geliştirdikleri, toplumsal kurallara uyum ya da çatışma yoluyla dahil oldukları ve var olan kuralları kendileri üzerinden yeniden tanımladıkları da bir sosyal gerçekliktir (Toksöz, 2006: 218). Dolayısıyla bu tanımlama sürecine odaklanırken çatışmalara değil, uyumlaşmaya yönelik neler yapılabileceği üzerinde durulmalıdır. Kentsel alanlarda yoğunlaşan nüfusa yönelik uyum çalışmaları da bu kapsamda önem kazanmaktadır. Türkiye'de mültecilerin adaptasyon süreci için entegrasyon değil, çift yönlü bir etkileşimi kapsamaması hasebiyle uyum ifadesi kullanılmaktadır (Daoudov, 2015: 47) Uyum (adaptasyon), "canlıların içinde yaşadığı ve etkileşim içinde bulunduğu çevreye alışmasını" anlatan bir kavramdır. Bu süreci zorlaştıran birtakım etmenler her iki taraf için de sorun alanlarının genişlemesine neden olmaktadır. Örneğin; çevreye uyum, aile örgütlenmesi, ekonomik zorluklar, barınma koşulları, giyim kuşam tarzı, gündelik yaşam ve kültür farklılıkları gibi pek çok farklı zorluk hem göç edilen ülke hem göçmenler için aşılması gereken meselelerdendir. Söz konusu süreç her zaman kısa bir vadede gerçekleşemeyip bazen kuşaklar boyunca devam edebilmektedir (Deniz ve Etlan, 2009: 482). Bu noktada Daoudov (2015) tarafından dile getirilen 'uyum merdiveni'nden söz etmek yerinde olacaktır. Altı aşamadan oluşan bir uyum sürecinden bahseden Daoudov; ilk aşamayı ülkeye giriş, ikinci aşamayı bireye yönelik uyum faaliyetler, üçüncü aşamayı grup olarak göçmenlerin muhatap alınması ve uyumlaştırılması, dördüncü aşamayı yerel kararlara katılım, beşinci aşamayı yerelde temsil ve seçme hakkı, son aşamayı ise vatandaşlık olarak tanımlamaktadır (Daoudov, 2015: 41-46). Bu uyum sürecini üç farklı ölçüt üzerinden değerlendirmek mümkündür. Bunlar göçmenin statüsünde dair yasal altyapı ve haklar, ikincisi göçmenin bağımsız yaşamına olanak sağlayacak ekonomik koşullar, son olarak ise kültürel ve sosyal yapıya uyum zikredilmelidir (Fielden, 2008:3'den akt. Karasu, 2016: 998-999).

Türkiye'de son yıllarda yoğunlaşan göç hareketleri de bu kriterlerin bazılarının yeterince karşılanamaması nedeniyle bir tür sorun alanına dönüşme eğilimindedir. Bu sürecin hem toplumsal hem ekonomik olarak en düşük

maliyetlerle aşılabilmesi için özellikle belediyelere büyük görevler düşmektedir. Bu noktada farklı alanlarda yaşanan sorunların irdelenmesi ve belediyelerin bu sorunlara yönelik yapabilecekleri üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bu sorun alanları da daha önce ifade edilen kriterlerden hareketle idari/yasal, ekonomik ve toplumsal olmak üzere üç başlık altında değerlendirilecektir.

2.1. Yasal/İdari Faktörler

Göçmenlerin uyum sürecinde özellikle ülke kamu yönetimleriyle ve daha özelde de bürokratik kurum ve onların işleyiş mekanizmaları ile temasları birincil olarak etkili olmaktadır. Bu konuda yaşanan sorunlar öncelikle idarelerin bağlı olduğu mevzuat ve göçmenlere yönelik takınılan tutumlar ile bürokratik ilerleyiş çerçevesinde gelişmektedir. Diğer yandan göçmenlere yönelik iş ve hizmet standartlarının oluşturulması ve tüm ülkede aynı nitelikte ve objektif bir biçimde sunulması büyük önem arz etmektedir. Türkiye’de Suriye krizinin başladığı dönemlerde mevzuattan kaynaklı sorunların olduğu izlenmiştir (Erdoğan, 2014). Özellikle göç edilen ülkedeki mevzuat yetersizliği göçmenlerin o ülkeye uyum yolundan ziyade çatışmaya gidebilen bir yolu açmaktadır. Cenevre Sözleşmesindeki coğrafi kısıt, iç düzenlemelerde Türk kökenli olmayanlara yönelik eksik düzenlemeler idarenin hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. İkamet izni, çalışma izni, her türlü gündelik işte kullanılabilecek bir resmi kimlik ya da benzeri evrak eksikliği türlü sorunlara neden olmuştur. Diğer taraftan farklı illerde ve kurumlarda farklı içerikte ve nitelikte hizmet verilmesi söz konusu olabilmektedir. Kamu kararlarında ve eylemlerinde belli bir standardın uygulanamaması göçmenler üzerinde de önemli bir baskı mekanizması geliştirmiştir. Ayrıca göç konusuna odaklanacak ilgili/sorumlu idarenin de net olarak tarif edilemediği izlenmiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün ve Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’nın (AFAD) öne çıkan kurumlar olduğu görülmektedir. Bu konuda hizmet veren diğer bir kurum ise Başbakanlık Göç ve İnsani Yardımlar Baş Müşavirliğidir. Yine sivil kuruluş olmasına rağmen devlet politikasına göre eylemlerde bulunan Türk Kızılayı süreçte etkili aktörlerden olmuştur. Özellikle sınıra yakın illerde mülki idare temsilcileri de önemli roller üstlenmişlerdir. Yine İçişleri; Dışişleri; Sağlık; Millî Eğitim; Gıda Tarım ve Hayvancılık; Ulaştırma Haberleşme ve Denizcilik ve Maliye Bakanlıkları, Genelkurmay Başkanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gümrük Müsteşarlığı gibi kurumlar arasındaki temel koordinasyon görevi ise AFAD’a

verilmiştir (AFAD, 2017). Bu sayede, idari anlamda koordinasyon ve etkinlik sorunlarının giderilmesine çalışılmıştır. Böylece ilgili hizmetlerin daha kolay ve ihtiyaca yönelik bir içerikte sunulmasıyla göçmenlerin bu yöndeki ihtiyaçlarının giderilmesi sağlanmaktadır (ORSAM, 2016: 6).

Türkiye'de idari sorunların çözüme kavuşturulması noktasında birtakım kurumların oluşturulduğu ve bu kurumların faaliyete geçerek bir kriz yönetimi anlayışıyla etkin şekilde faaliyette buldukları bir gerçektir. Öte yandan uyum sürecinin tek elden takibi de önem arz etmektedir. Bununla ilgili olası düzenlemeler hakkında da çalışmalar yapıldığı dönemsel olarak dile getirilmektedir. Öte yandan şehirlerimizin yönetiminden sorumlu yerel yönetimlerin pek çok idari sorunla ilgili olarak öncelikli ve doğrudan muhataplarından birisi olduğu göz ardı edilmemelidir.

5393 sayılı Belediyeler Kanunu'nun 14. maddesine göre, belde sınırları içerisinde mahalli düzeydeki sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesinde ve sınırları içindeki vatandaşların refahının artırılmasında belediyelere yetki verilmiştir. Sosyal devlet anlayışına atıfta bulunularak yapılan düzenlemelerle birlikte belediyeler, çevre ve çevre sağlığı başta olmak üzere, konut ihtiyacının karşılanması, sosyal hizmetlerin sunulması ve sosyal yardımlarda bulunulması, işsizliği azaltmak amacıyla yerel halka meslek ve beceri kazandırıcı faaliyetlerin yapılması ve özellikle korunmaya muhtaç kadın ve çocuklar için koruma evleri açılması görevlerini yerine getirecektir. Yine anayasanın 69. maddesinde belediyeler, düzenli kentleşmeyi sağlamak amacıyla, beldenin konut veya toplu konut ihtiyacının karşılanması için kamulaştırma yapmak ve bu ihtiyaçların karşılanmasında ticari kurumlarla işbirliği yapmak, hatta bu amaçla bütçesinden gerekli parayı ayırmak suretiyle işletme tesis edebilmektedir.

Belediyeler mevzuat düzeyinde göçmenlerle ilgili kendilerine doğrudan verilen herhangi bir görevi bulunmamaktadır. Hatta hemşehri ifadesine atıfta bulunarak yapılan hizmetlere yönelik Sayıştay denetimlerinde sorunlar çıkmıştır. Öte yandan kente gelenlere yönelik altyapı hizmetlerinin sunulması, yeni planlamaların yapılması, yeni su kaynaklarının tespiti ve dağıtımı, çevre temizliği, konut ve imar planlamalarının yeniden değerlendirilmesi gibi zaruretler ortaya çıkmaktadır. Yalnızca vatandaşlar üzerinden yapılan planlamaların yeterli etkinliği sağlamadığı ve kaynakların da yetersiz kaldığı görülmüştür.

Belediyelerin üstlenmiş olduğu bu sorumlulukların sadece göç edenlere bazı kamusal hizmetlerin ulaştırılması boyutu ile ele alınmaması gerekmektedir. Ayrıca belediyeler, bu tür göçler sonucu kente yerleşenlerin kentin sosyal ve ekonomik yapısına en kısa sürede ayak uydurmaları konusunda da sorumluluklara sahiptir. Ancak bu durum, özellikle belediyeleri ciddi sorunlar ile yüzleşmek zorunda bırakmaktadır. Erdoğan'ın (2017) yapmış olduğu araştırma neticesinde ulaşılmış olduğu en önemli sonuçlardan birisi de yerel yönetimlerin yeterli kaynağa sahip olmaması veya kaynakları etkin kullanamamalarıdır. Örneğin Kilis Belediyesi yaklaşık 100 binlik nüfusu için merkezi idareden kaynak transferini gerçekleştirirken kentteki yaklaşık 125 bin Suriyeliyle beraber yaklaşık 250 bin kişiye ulaşım, temizlik, altyapı gibi hizmetleri sunmak zorunda kalmaktadır (Bengin, 2017). Aynı durum Şanlıurfa özelinde de izlenmektedir. 1 milyon 500 binlik nüfus ve coğrafi genişlik ile merkezi idareden kaynak alan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi bir yandan 2014 sonrası genişleyen hizmet alanları için yatırım yapmakta bir yandan göçmenleri de kapsayan hizmet planlamaları yapmak zorunda kalmaktadır (Çelik ve Rağbetli, 2017). Bu durum planlama açısından da sorunlara yol açmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2023 yılında yaklaşık 2 milyon 500 bin nüfusa erişmesi beklenen Şanlıurfa, 2012 yılından 2016 yılına kadar geçer dört yıllık sürede kayıtlı ve kayıtlı olmayan sığınmacılar dahil fiili olarak bu nüfus rakamlarına erişmiştir (Çelik ve Rağbetli, 2017).

2. 2. Ekonomik Faktörler

Ekonomik faktörleri iki şekilde ele almak mümkündür: İlki, göçmenlerin göç sonrası, göç edilen yerin ekonomik yapı ve işleyişini nasıl etkilediği, ikincisi ise yine göç sonrası göç eden kişilerin ekonomik durumları ve bu durumların kentsel yaşama uyumu doğrudan veya dolaylı olarak nasıl etkilediği şeklinde ele alınabilir. Bu noktada, göçmenlerin kentsel yaşama uyumunu etkileyen ekonomik faktörler ise göç edenlerin göç ettikten sonraki ekonomik durumları ve bunun kentsel yaşama uyum sürecini nasıl etkilediği ile sınırlıdır.

Türkiye'de ise özellikle Suriyeli göçmenler özelinde bakıldığında bu konuda pek çok farklı düzenleme bulunduğu görülmektedir. Mesela çalışma izni, geçici koruma izninin alınmasına müteakip altı ay içerisinde verilmektedir. Oturma izni olanlar için bekleme süresi şartı bulunmamaktadır. Kural olarak bir işyerinde çalışan Suriyeli sayısı, Türk vatandaşların yüzde onundan fazla

olamamaktadır (ÇSGB, 2016: 3-5). Bu kotanın amacı genelde ucuz işgücü¹ olarak değerlendirilen Suriyelilerin işsizlik rakamlarını arttırmasının önüne geçmek ve işsizlikle artabilecek sosyal sorunların önüne geçmektir. Öte yandan konuya farklı bir açıdan bakılacak olursa, TÜİK (2013) verilerine göre Türkiye'de kapasite artırdığı halde işsizliği düşen, yani hem sayısal olarak emekçi istihdamı artmış hem de işsizlik azalan ilk üç il Kilis, Gaziantep ve Adıyaman'dır. Bu şaşırtıcı sayılar bize Suriye'den gelen sığınmacıların yarattığı yeni ekonomiyi göstermektedir. Yine pek çok Suriyeli iş adamının kriz nedeni ile Türkiye'ye sermaye taşıdığı ve bunun da ciddi bir dış sermaye girişi sağladığına dair yaygın iddialar gözlenmektedir (IMPR, 2012; Lordoğlu ve Aslan, 2016).

Göçmenlerin iş gücüne katkısı, sahip oldukları söz konusu nitelikler illerin ekonomik durumlarına göre de değişmektedir. Örnek olarak Mersin ve Gaziantep illerinde ticaret ve sanayi ile iştigal eden sadece Suriyelilerin kurdukları çok sayıda şirket bulunmaktadır. Sadece Gaziantep için kurulan şirket sayısı 17-18 civarındadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016). Bu şirketlerde çalışan çok sayıda Suriyeli göçmen bulunmaktadır. Yabancıların çalışma hakkı 4817 sayılı "Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun" ile düzenlenmiştir. Ancak kanun Türkiye'ye yasal yollarla giriş yapan kesimler için düzenlemeler öngörmektedir. Türkiye'ye pasaportsuz giriş yapan ve Suriyeli/Iraklı göçmenlerin önemli bir kısmını oluşturan kesimler ise bu düzenlemelerden faydalanamamaktadır (Erdoğan ve Ünver, 2015: 41). Bilhassa, kayıtlı veya kayıtsız istihdama ucuz iş gücü yoluyla dâhil olan bireylerin, zaten mevcutta işsizlik sorunu yaşayan ülkelerde toplumsal gerginliği arttırma ihtimali görülmektedir. Öte yandan pasaportla gelenlere ise diğer yabancılara nazaran daha kolay koşullar altında ikamet ve çalışma izni verildiğini de not etmek gerekmektedir (Erdoğan ve Ünver, 2015: 43).

Türkiye'de, ülkeye uluslararası göç yoluyla gelen kişilerin sorunları bütüncül bir bakış açısı ile ele alınıp alınmadığı sorunu uyum sorununa yaklaşımı da beraberinde getirecektir. . Kamu kurumları marifetiyle gerçekleşen sosyal yardımlar, dil kursları, sağlık taramaları, meslek eğitimleri, örgün öğretim çalışmaları gibi pek çok hizmet yürütülmektedir. Yine pek çok kurum aynı yardımlarda bulunmakta, türlü maddi destek mekanizmaları geliştirmektedir kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Türk Kızılayı tarafından çıkarılan ve yardım

¹ Suriyeli işçilerin genellikle Türk işçilerin ücretlerinden %50 daha az ücrete çalıştıkları ifade edilmektedir (Lordoğlu ve Arslan, 2016: 793).

yapma amaçlı kullanılan “Kızılay Kart” uygulaması ve illerde yürütülen farklı kapsam ve içerikteki projeler de bunlardandır. Elbette bunların dışında pek çok farklı kurum ve kuruluş tarafından çok farklı yöntemler ile yardımlar yapılmaktadır. Belediyeler, kaymakamlıklar, farklı sivil toplum örgütleri aynı yardımlarda bulunmaktadır. Ancak bu yardımların kurumsal düzenlemelerle değil, kişiye bağlı girişimler şeklinde olduğu gözetilmelidir. Örneğin vatandaş olmayan bireylere dağıtılan aynı yardımların belediye mevzuatı açısından bir sorun olabileceği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin sağlanması açısından kurumlara buna göre yetki ve sorumluluklar verilebilir. En azından bu konuda düzenlemelerin yapılması ve/veya uygulama birliğinin sağlanması için tebliğler yayınlanması yerinde olacaktır.

2.3. Bireysel ve Toplumsal Faktörler

Göçün bireyler ve gruplar üzerindeki en büyük etkilerinin ruhsal, psikolojik ve sosyolojik olarak da irdelenmesi gerekmektedir. Göçmenlerin pek çoğu Türkiye örneğinde geri dönüşü olmayan bir yolda hem fiziksel hem de ruhsal çevresinden ayrılmak durumunda kalmaktadır. Bireylerin göç etmenlerine neden olan etmenler aynı zamanda “çoklu travma”ların görülmesine de neden olabilmektedir (Koç-Yavaş, 2017). İşte bu noktada göç ettikleri ülkede destek almaları büyük önem arz etmektedir (Tunç, 2015: 33).

Kentlerde toplanan pek çok sığınmacı geldikleri ülkelerdeki maddi ve manevi desteklerini kaybetmekte, yeni destek mekanizmaları geliştirmese de önce bireysel, ardından ailevi ve sonrasında toplumsal sorunlara kaynaklık etmektedirler (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 4). Bu nedenle engelliler, gençler, yaşlılar gibi farklı dezavantajlı gruplara yönelik destekleyici sosyal politikaların (Duruel ve Tamer, 2013: 381) sığınmacılara da yönlendirilmesi elzemdir. Aksi taktirde kentsel uyumu gerçekleştiremeyen bireyler bir süre sonra toplumdaki uzaklaşmaya ve ayrışmaya başlamaktadır. Sosyal dışlanma olarak ifade edilen bu toplumsal mesele bir tür bağlantılı sonuçları/aksaklıkları da beraberinde getirmektedir. Gettolaşma, okullaşma oranının düşmesi, işsizlik, geçim sıkıntıları, asayiş meseleleri hep birbirini tetikleyen ve besleyen süreçler olarak devam etmektedir (Bıçkı ve Halis, 2013: 388-389). Bu sorunlar diğer taraftan hem bireysel hem de toplumsal şiddeti doğurmakta ve kent içi güvenlik sorunlarını da beraberinde getirmektedir (Köse, 2006: 41-59). Özellikle Suriye’den

gelen sığınmacıların kentlerin varoşlarında yaşadıkları ve bazı suç örgütlerinin özellikle yasadışı yollarla ülkeye gelen kesimleri suç amaçlı kullanabildikleri iddia edilmektedir. Kayıt dışı göçmenlerin tespiti, yakalanması, yargılanması gibi hususlar da ayrıca başka bir sorun alanını oluşturmaktadır(Ağır ve Sezik, 2015: 113). Dolayısıyla öncelik, bu grupları sorun oluşturma çeperlerine yönelmeden uyum içerisine sokabilmektir.

Göç öncesinde travmatik deneyimler ve geçmiş kayıplar (olumsuz ekonomik, siyasi, sosyal durum ve bizzat yaşanan veya tanık olunan savaş, işkence, tutukluluk vb. olumsuzluklar); göç sırasında yaşananlar (gidilen yol, süre, zorlu yaşam koşullarına maruz kalma ve gidilen ülke ile ilgili belirsizlikler) ve göç sonrasında karşılaşılan sorunlar (statü konusundaki belirsizlik, işsizlik, sosyal statü, aile ve sosyal destek kaybı, dil öğrenme, kültürel uyum ve uyum zorlukları), göç eden bireyleri psikolojik olarak etkileyen temel faktörler olarak görülmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalara göre bireyleri ruhsal olarak etkileyen öncelikli etmenlerin göç sonrasında ortaya çıktığı görülmektedir (Demirbaş ve Bekaroğlu, 2013: 12). Dolayısıyla bu travmaların bir süre sonra kentlerde toplumsal sorunlara kaynaklık edeceği muhakkaktır. Bu noktada geçmişte yaşanan bu tipteki göç hareketlerinden elde edilen tecrübe, şayet göç edilen ülke kendisi ekonomik ve toplumsal zorluklar yaşıyorsa göç eden kişilerin bir nevi "günah keçisi" ilan edilme eğilimi gösterildiğine işaret etmektedir. Göç eden kişiler açısından bakıldığında ise bu durum, "nefsi müdaafa"ya başvurma riskini beraberinde getirebilir. Ekonomik ve psikolojik sıkıntıların da etkisiyle kendisini "fiziksel şiddet" tehdidi altında hisseden bireyin davranışları toplumsal bir gerilim ve çatışma ortamını beraberinde getirebilecektir (ORSAM, 2016: 9). Bu bağlamda göç edilen yerlerdeki yerli halkın göç eden kişileri ne derecede benimseyip kabullenebileceği önemli bir sorundur. Farklı belediyelerde göçmenlere yönelik dil kursları verildiği, hizmet merkezlerinde psikolog/sosyolog destekli tarama faaliyetleri yürütüldüğü, çocuklar, kadınlar, engelliler gibi dezavantajlı gruplara yönelik sosyal faaliyetler düzenlendiği görülmektedir (Çakırcı-Özservet, 2015; Göka, 2017). Bu çalışmaların özellikle çocuklar açısından kritik öneme sahip olduğu göz ardı edilmemelidir. Kentlerdeki olası sorun alanlarını doğmadan kesmenin yolu çocukların uyum süreçlerinin artırılmasıdır.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti, sığınmacılar konusunda ilk günden itibaren ciddi bir dış yardım almadan insani anlamda başarılı çalışmalar yürütmektedir. Gerek siyasi gerek toplumsal gerek bürokratik anlamda ciddi ve hassas bir şekilde konunun değerlendirildiği görülmektedir. Dönemsel olarak yaşanan sorunlar, aksaklıklar göz ardı edilmemekle birlikte çok büyük bir sorunun başarıyla idare edildiği bir gerçektir. Ancak uluslararası göç bağlamında yaşam alanlarını değiştiren bireylerin göç edilen ülkenin yaşamına uyum sağlamalarının çok yönlü bir süreçten geçtiği bu çalışmayla bir kez daha teyit edilmektedir.

Göçmenlere yönelik uyum politikaları, göçmenlerin on yıllık bir süreç içerisinde uyum sağlama ya da çatışma yönünde farklı davranışlar göstermelerine neden olmaktadır (Tunç, 2015: 33-34). Elbette bu durum, göç edilen ülke vatandaşlarının bu denli büyük bir kitlesel göç akınına karşı sağladıkları desteği olumsuz etkilemekte başlangıçta ortaya çıkan kabul edilebilirlik ve tolerans sınırının düşme ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Üstelik kaynak ülkelerdeki olumsuz koşulların devam ediyor olması geri dönüş umut ve beklentilerinin düşmesine neden olmaktadır. Kentsel yaşama uyum sürecinde hukuki, idari, ekonomik ve toplumsal faktörlerin hem ayrı ayrı hem de bütüncül biçimde ele alınması gerekmektedir. Üstelik söz konusu politikaları, yalnızca göç eden kişilerin değil, aynı zamanda göç edilen yerlerdeki halkın hassasiyetlerini ve beklentilerini gözetenek gerçekleştirmek gerektiği de unutulmamalıdır. Bunun için, bir an önce sorunlara çok yönlü ve bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşılması ve kent vizyonlarına uygun planlamaların detaylı bir şekilde gözden geçirilmelidir. Kentlerin yönetimi meselesinde göçmenlere dair düzenlemeler yapılmalı ve önlemler alınmalıdır.

Farklı kaynakların bir eşgüdüm dâhilinde kaynakları dağıtmaları için örgütlenmeye gidilmesi yerinde olacaktır. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları üzerinden dağıtılan yardımlar, belediyelerin kaynakları yanında daha küçük bir başlığı oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında belediyelerin de bu konuda sorumluluk almalarının önü açılmalıdır (belediyeler sığınmacılara yönelik sosyal yardım zaten yapmaktadır). Öte yandan bireylerin ekonomik olarak bağımsız şekilde hayatlarını idame ettirebilmeleri toplumsal sorunların önlenmesi açısından önemlidir. Belediyelerin uyguladığı meslek edindirme kurslarının bu açıdan faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ancak belediyelerin bu

sorumluluğu yüklenebilmeleri için gerekli düzenlemelerin ve kaynağın sağlanması beklenmektedir.

Grupları bir araya getiren çalışmalar yürütülmesi, birlikte oyun alanları, tiyatro, konser, gezi gibi sosyal faaliyetlerin göçmen ve yerleşikleri yaklaştıracak şekilde organize edilmeleri önem arz etmektedir. Farklı gruplara belediye hizmetlerini tanıttak faaliyetler ya da kenti, kentsel yaşamı anlatacak etkinlikler de aynı şekilde önerilebilir (Daoudov, 2015, 62). Bu birliktelikler kentsel alanlardaki olası sorunların önlenmesi adına faydalı olacaktır. Ancak burada belediyelerin kaynak eksiklikleri ve planlama sorunları ile mevzuattan kaynaklı yetki eksiklikleri not dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla belediyeleri yönlendirecek örnek çalışmaların ya da kalkınma ajansları ve/veya diğer kaynakları kullanabileceği proje temelli faaliyetlere yönlendirmek uygun olacaktır.

İfade edilen sorunlar hem kaynakların dağıtımında yeni ölçeklerin geliştirilmesini zorunlu kılmakta hem de mevzuatın bu kaynakların kullanımına dair değişiklikleri içerecek şekilde yeniden düzenlenmesini gerektirmektedir. Mevzuat sorunu veya belirsizliği olarak ifade edilebilecek olan bu durum, elbette göç eden kişilerin geldikleri ülkede yaşamak ile ilgili geleceğe yönelik öngörülerini netleştirememelerine neden olmaktadır. Bu neden sonuç ilişkisi içerisinde uyum sürecini değerlendirirken alt faktörlerin göz önünde bulundurulması ve çözüm önerilerinin bu bağlamda sorgulanması gerekmektedir. Tüm bu ölçeklerin yereldeki kesişim kümesinde ise belediyeler bulunmaktadır. Öte yandan ulusal politikaların da hem yönlendirici hem bağlayıcı olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu amaçla ulusal politika düzeyinde bir 'uyum yol haritası'na ihtiyaç vardır (Daoudov, 2015: 64). Özellikle mevzuat eksiklikleri ya da boşlukları nedeniyle sorun yaşanmaması için Belediyeler ve göç mevzuatında kaynak dağıtımı, kaynak kullanımı ve sunulabilir hizmetler gibi başlıkları içeren yeni düzenlemelere gerekmektedir. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan kaynakların incelenmesi ve yerle uyulanması faydalı bir başlangıç noktası oluşturabilir (Daoudov, 2015: 46). Bu nedenle uzun soluklu planlamaların yapılması ve yerel yönetimlerdeki uyuma yönelik uygulamaların yönetici değişikliklerine bağlı kalmayacak şekilde yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Sürecin uzun soluklu olduğu ve en azından bazı göçmenler açısından vatandaşlık yönünde ilerlediği tüm politika yapım sürecinde akılda tutulmalıdır. Göçmenlerin ülkede kalma süreleri uzadıkça

uyum sorunları da derinleşmektedir. Mevzuat düzeyindeki eksikliklere eklenecek ekonomik ve fiziksel zorluklar, psikolojik ve dolayısıyla da toplumsal anlamda çatışmaların yaşanmasına neden olabilecektir. Bu durumun Türkiye’de asayiş sorunlarını da beraberinde getirebileceği hesap edilmelidir. Bu nedenle çok yönlü ve bütüncül bir politikanın geliştirilmesi ve uygulanması önem arz etmektedir. Örneğin farklı ülkelerde örnekleri görülen ve Türkiye’de özellikle turistik kentlerde uygulanan yabancıların/göçmenlerin yer aldığı yerel konseylerin yaygınlaştırılması fikri, göçmenlerin buldukları kenti sahiplenmeleri, benimsemeleri ve gelişimi noktasında faaliyet göstermeleri açısından önemli adım olabilir. Arapça bilen personellerin istihdamı, iletişimin kalitesini arttıracak çift dilli sosyal programlar uyum çalışmalarında hızlandırıcı roller üstlenebilir (Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016: 9). Birlikte yaşama fikrinin toplumsal olarak kabullenilmesi açısından da bu tarz birliklilikler faydalı olabilecektir. Öte yandan Türkiye’de özellikle son on yılda yoğunlaşan bu göç hareketlerinin kente uyum düzeyinde incelenebilmesi için yeterli bir olgunluk döneminin geçtiğinden söz etmek pek mümkün değildir. Henüz çadır kentlerde, kentlerin gettolarında yoğunlaşan yaşamların ne derece uyum sürecine açık olduğu da not edilmelidir. Diğer taraftan ise bu sürecin uzaması gettoların keskinleşmesine, çadır kentlerin devamlılığına hizmet etmektedir. Bu nedenle uzun soluklu politikaların adım adım planlanarak kısa vadeli hedeflerle uygulamaya geçirilmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı) (2017). "Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar", (Erişim Tarihi: 22.07.2017) (https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+6.pdf).

Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). "Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları", *Birey ve Toplum*, C. 5, S. 9, s. 95-123.

Akçiçek A. (2015). "Türkiye'deki Suriyelilerin Toplumsal ve Ekonomik Uyumunu", *Liberal Düşünce Dergisi*, Sayı 80, Güz, s. 51-61.

Bayraktar, R. (2013). "Zorunlu Göçten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 24, s. 109-126.

Bengin, T. (2017). "Belediye Bütçelerinde Suriyeli Mülteci Sorunu", (Erişim Tarihi: 21.07.2017) (<http://www.milliyet.com.tr/belediye-butcelerinde-suriyeli-siyaset-ydetay-2376965/>).

Birleşmiş Milletler(1948). İnsan Hakları Evrensel Beyanname, (Erişim Tarihi: 02.07.2017)(https://www.unicef.org/turkey/udhr/_gi17.html).

Birleşmiş Milletler(1951)."Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme Cenevre Sözleşmesi", (Erişim Tarihi: 02.07.2017)(https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km__00002024ss0053.pdf).

Bıçkı, D. ve Halis, B. (2013). "Romanların Sosyal Dışlanma Algılarının Oluşumunda (Zayıf) Kentsel Yaşam Kalitesi'nin Rolü: Fevzi Paşa Mahallesi Örneği, iç. *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar* (Edt. Y. Bulut; V. Eren; S. Karakaya ve A. Aydın), Ankara: PEGEM, s. 386-396.

Çakırer-Özservet, Y. (2015). "Göçmen Çocukların Şehre Uyumunu ve Eğitim Politikası", iç. *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (Ed. Yakub Bulut), Kocaeli: Umuttepe Yayınları. s. 93-112.

Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (2016). "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Uygulama Rehberi", Çalışma Genel Müdürlüğü,(Erişim Tarihi: 02.07.2017) (<http://www.calismaizni.gov.tr/media/1035/gkkuuygulama.pdf>).

Çelik, L. M. ve Rağbetli, İ. (2017). “Suriyeli Mülteciler Konusunda Yerel Yönetimlerin ve Kamusal Söylemin Rolüne Şanlıurfa Özelinde Bir Bakış”, 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu, 28-30 Eylül 2017, Elazığ.

Daodov, M. (2015). “Türkiye’de Yabancıların Uyumunda Yerel Yönetimlerin Rolü”, iç. Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü (Ed. Yakub Bulut), Kocaeli: Umuttepe Yayınları. s. 39-64.

Demirbaş H. ve Bekaroğlu E. (2013). “Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/ Mültecilerin Psikolojik Sorunları Ve Alınacak Önlemler”, Kriz Dergisi, Sayı 21 (1-2-3), s. 11-24.

Deniz O. ve Etlan E. (2009). “Kırdan Kente Göç Ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği”, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, s. 472-498.

Duruel, M. ve Tamer, M. (2013). “Yerel Yönetimlerde Sosyal Politika Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar”, iç. *Kuramdan Uygulamaya Yerel Yönetimler ve Kentsel Politikalar* (Edt. Y. Bulut; V. Eren; S. Karakaya ve A. Aydın), Ankara: PEGEM, s. 374-385.

Erder, S.; İçduygu, A. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923–2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, (Erişim Tarihi: 05.12.2017) (https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/sites/22/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-UluslararasıC4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023_-.pdf)

Erdoğan, M. M. (2017). “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul.

Erdoğan, M. M. ve Ünver C. (2015). “Türk İş Dünyasının Türkiye’deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri”, TİSK, Ankara.

Fielden, A. (2008). Local Integration: an Under-Reported Solution to Protracted Refugee Situation, UNHCR.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü(2016).Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikler, (Erişim Tarihi: 22.07.2017) (<http://www.goc.gov.tr/icerik3/>)

istatistik_558_560_8971).

Göka, M. (2017). "Kadın Muhacirler", Kadın Dergisi, 1, s. 101-109.

IMPR (2012). Türkiye ile Suriye Arasındaki Krizin Gaziantep ve Hatay Ekonomilerine Etkisi, Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi, (Erişim Tarihi: 21.07.2017) (<http://imprhumanitarian.org/tr/turkiye-ile-suriye-arasindaki-krizin-gaziantep-ve-hatay-ekonomilerine-etkisi/>).

Karasu, M. A. (2016). "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.21, S.3, s. 995-1014.

Kaya, İ. ve Yılmaz Eren, E. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu*, Ankara: SETAV.

Koç-Yavaş, T. (2017). "Kadın Muhacirler", Kadın Dergisi, 1, s. 101-109.

Köse, T. (2006). "Toplumsal Şiddetin Boyutları", Anlayış Dergisi, 36, (Erişim Tarihi: 23.11.2017) (<http://www.anlayis.net/makalegoster.aspx?Makaleid=4967>)

Lordoğlu, K. ve Aslan M. (2016). "En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014", Çalışma ve Toplum Dergisi, 2016/2, s.789-808

ORSAM (2016). "Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: Uzun Vadeli Entegrasyon İçin Fırsatlar ve Zorluklar", Suriye'deki Sığınmacıların Sorunları ve Türkiye'ye Etkileri Toplantı Değerlendirmesi, ORSAM Yayınları, Ankara.

Sayın, Y.; Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). "Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği", KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, C. 18, S. 31, s. 1-13.

T.C. İçişleri Bakanlığı (2013). "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu", Ankara: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları.

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Tunç, A. Ş. (2015). "Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme", TESAM Akademi Dergisi, 2 (2), Temmuz, s. 29-63.

Unat-Abadan, N. (2006). *Bitmeyen Göç/Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

04/04/2014 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (Erişim Tarihi: 25.07.2017) (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>).

22/10/2014 tarihli 29153 sayılı resmi gazetede yayınlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği”, (Erişim Tarihi: 25.07.2017) (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf>).

15/1/2016 tarihli ve 29594 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik” (Erişim Tarihi: 25.07.2017).

